

J'AI ME PARLER FRANÇAIS

‘Leerlingen vinden Frans zo moeilijk’, ‘We hebben te weinig lessen’ en ‘De voorbereiding op het eindexamen kost zo veel tijd’ zijn enkele van de belemmeringen die veel docenten Frans ervaren in de dagelijkse lespraktijk (Voogel, 2016). Maar misschien kan een andere methodiek helpen om het negatieve effect van deze belemmeringen te verminderen of zelfs tot nul te reduceren. Het onderzoek naar AIM en AIME geeft verrassende nieuwe inzichten.

WIM GOMBERT, AUDREY ROUSSE-MALPAT & MARJOLIJN VERSPOOR

De afgelopen jaren is de positie van het Frans op de middelbare school in rap tempo zwakker geworden: het vak is op sommige vmbo-scholen verdwenen, werd minder gekozen in de bovenbouw havo/vwo en mede door een forse reductie van het aantal lessen op veel scholen, ging het niveau omlaag (Voogel, 2016). Bovendien gingen docenten steeds meer druk ervaren om goed voor de dag te komen met de eindexamenresultaten, waardoor veel aandacht gegeven moest worden aan de leesvaardigheid.

Om het tij te keren zijn docenten Frans op veel scholen de laatste jaren bezig om hun onderwijs te veranderen door het lesmateriaal en de didactiek te moderniseren. ‘Docenten Frans zijn continu op zoek naar aansprekend lesmateriaal’, zegt Marjolijn Voogel (2015, p. 7) in een onderzoeksrapport voor de Radboud Universiteit.

Vanaf 2007 is een honderdtal scholen begonnen met de AIM-methodiek in de onderbouw (Dönszelmann, 2008) om vooral de spreekvaardigheid en de motivatie van de leerlingen te verbeteren. Vanaf 2014 is er een vervolgmethode voor de bovenbouw ontwikkeld (AIM-extended). Naar aanleiding daarvan worden op de

Wim Gombert is in 2015 begonnen met zijn onderzoek en heeft vanaf 2017 een Dudoc-Alfa-promotiebeurs. Hij wordt begeleid door prof. dr. Marjolijn Verspoor en dr. Merel Keijzer. In zijn promotieonderzoek wordt de effectiviteit van een impliciete methodiek (AIM en AIM-extended) en een expliciete methodiek (*Grandes Lignes* en *Libre Service*) in het vwo met elkaar vergeleken:

- Ontwikkeling en validering van betrouwbare toetsen voor spreekvaardigheid en schrijfvaardigheid. Met deze toetsen moeten leerlingen maximaal kunnen presteren, moeten docenten efficiënt kunnen toetsen en moeten onderzoekers objectief kunnen vergelijken.
- Welke leerlingen scoren beter op de vier vaardigheden na zes jaar Frans? Leerlingen die Frans hebben geleerd volgens de expliciete methodiek of leerlingen die Frans hebben geleerd volgens de impliciete methodiek? Hiervoor wordt gebruikgemaakt van de toetsen uit deelstudie 1 en lees- en luistertoetsen van het Cito.
- In een derde deelstudie wordt gekeken naar een bijzondere groep leerlingen die eerst drie jaar een expliciete methodiek heeft gehad en daarna drie jaar een impliciete methode. Deze wordt vergeleken met de groep die zes jaar lang een impliciete methodiek heeft gehad. Hierbij wordt de ontwikkeling van de lees-, luister- en schrijfvaardigheid in de laatste drie jaar vergeleken.

Kader 1. Deelstudies Wim Gombert

Rijksuniversiteit Groningen twee onderzoeken gedaan naar deze methodieken (zie kader 1 en 2). Deze onderzoeken hebben een praktische relevantie voor docenten die te maken hebben met de problemen die hierboven geschetst zijn.

Wat is AIM?

De AIM-methodiek (Accelerative Integrated Method) is ontwikkeld in Canada door Wendy Maxwell als antwoord op een lage motivatie van leerlingen om Frans te leren. Deze methodiek, die aanvankelijk bedoeld was voor Canadese leerlingen van acht tot veertien jaar voor wie Frans verplicht was, is later geschikt gemaakt voor leer-

Audrey Rousse-Malpat is begonnen met haar onderzoek in 2013 en heeft een NWO-promotiebeurs. Zij wordt begeleid door prof. dr. Marjolijn Verspoor, dr. Rasmus Steinkrauss en dr. Robert de Jonge. In haar promotieonderzoek wordt de effectiviteit van een impliciete methodiek (AIM) en een expliciete methodiek (*Grandes Lignes* en *D'accord*) in de onderbouw van het havo en vwo met elkaar vergeleken:

- Is een impliciete of een expliciete methodiek het meest effectief bij de ontwikkeling van spreekvaardigheid en schrijfvaardigheid voor Frans als tweede taal in de onderbouw? In deze studie zijn 308 leerlingen van jaar 1 tot en met jaar 3 van de onderbouw getoetst (spreekvaardigheid, luistervaardigheid en schrijfvaardigheid). Verder is een subset van de leerlingen in detail onderzocht door variabelen te tellen op het gebied van vloeiendheid, complexiteit en accuraatheid.
- Welke andere factoren dan de methodiek spelen een rol in de ontwikkeling van de spreek- en schrijfvaardigheid? Er is gebruikgemaakt van een vragenlijst, lesobservaties en drie motivatie-enquêtes om te onderzoeken of het schoolniveau en de motivatie van de leerlingen, hun docent en de hoeveelheid doeltaal in de klas een rol spelen bij hun resultaten. Ook is onderzocht welke methodiek leidde tot meer keuze voor Frans in de bovenbouw.

Kader 2. Deelstudies Audrey Rousse-Malpat

lingen van twaalf tot zestien op de middelbare school in meerdere landen, waaronder Nederland, Australië en de Verenigde Staten. Ondertussen is de methodiek beschikbaar voor Engels, Spaans, Japans en Chinees.

De belangrijkste kenmerken van deze methodiek zijn doeltaalgebruik, gebruik van gebaren om woorden en bepaalde grammaticale aspecten (bijvoorbeeld geslacht en meervoud) te leren, focus op de ontwikkeling van de spreekvaardigheid, impliciete en inductieve benadering van de grammatica, lexicale benadering van werkwoorden, actieve werkvormen (drama, dans, muziek) en een impliciete benadering van lezen en luisteren.

De methodiek wordt in Nederland vooral in de

onderbouw gebruikt en in de theoretische leerweg. Veel docenten op havo/vwo-scholen kiezen ervoor om na klas 3 over te stappen op een traditionele leergang, omdat de AIM-methodiek niet voorziet in lesmateriaal na klas 4 en omdat de leerlingen voorbereid moeten worden op het eindexamen (leesvaardigheid).

Voor het onderzoek is daarom de methodiek *J'AIMe parler français* ontwikkeld (AIMe staat voor AIM-extended). Deze methodiek vormt een logisch vervolg op AIM. Het bevat grotendeels dezelfde kenmerken als AIM, maar brengt wel eigen accenten aan die te maken hebben met het stadium van het leerproces (leerlingen moeten worden voorbereid op diverse examens) en het niveau (het gaat in de bovenbouw meestal om gemotiveerde leerlingen die Frans hebben gekozen en al een redelijk niveau hebben).

De methodiek heeft geen boek maar is vooral een raamwerk waarbij gebruikgemaakt wordt van bestaand lesmateriaal en diverse online leersystemen op basis van de hierboven genoemde AIM-kenmerken. In de les is bijna uitsluitend aandacht voor productieve vaardigheden (80 procent spreken, 20 procent schrijven). Het traditionele huiswerk is vervangen door een systeem van praktische (keuze)opdrachten met een nadruk op de receptieve vaardigheden waarbij de leerlingen actief met de taal bezig zijn en waarbij ze een bepaald aantal studiepunten moeten halen. Dit onderdeel van het leerproces is sterk gepersonaliseerd. Er wordt momenteel een activiteitenbank ontwikkeld waar docenten kant-en-klare lesactiviteiten kunnen vinden en die docenten op weg helpt om zelf lesmateriaal te didactiseren en toe te voegen (zie <www.projectfrans.nl> en kader 3).

Het toetsen van spreekvaardigheid

Omdat het bij vergelijkend onderzoek erg belangrijk is om betrouwbare metingen te doen, was het noodzakelijk goede en objectieve toetsen te gebruiken die het maximale uit leerlingen halen. Als leerlingen een toets spreekvaardigheid doen, zijn ze vaak zenuwachtig. Dit kan leiden tot onderpresteren (Sayin, 2015). Om de spreekvaardigheid te toetsen in het voortgezet onderwijs is daarom een objectieve toets nodig die angst ver-

mindert en die ook praktisch is om uit te voeren. Voor de onderbouw is gekozen voor de Student Oral Proficiency Assessment (SOPA) en voor de bovenbouw is de Oral Proficiency Test for French (OPTF) ontwikkeld.

Met beide toetsen worden twee leerlingen geïnterviewd en beoordeeld door twee personen. De toetsen maken exclusief gebruik van de doeltaal. De leerlingen worden meteen op hun gemak gesteld en hun wordt gevraagd om drie spelletjes te spelen (voor de SOPA) of gesprekken te voeren (voor de OPTF) die op complexiteitsniveau zijn geordend. De interviewer volgt een script waarin de vragen van makkelijk naar moeilijk gaan en waarmee de beoordelaars het hoogste niveau van de leerlingen proberen te ontdekken. Na afloop wordt gezamenlijk een score bepaald met een rubric die uitsluitend taalkenmerken bevat. Deze twee toetsen zijn methode-onafhankelijk en kunnen voor elke andere vreemde taal worden gebruikt (zie <callearning.org> voor een onlinecursus over SOPA). De onderzoekers

Ons onderzoek maakte duidelijk dat docenten behoefte hebben aan zowel didactische ondersteuning als aan passend lesmateriaal. De website <www.projectfrans.nl> is zo opgezet dat het een platform is geworden voor docenten om extra lesmateriaal te krijgen of om ideeën op te doen om de doeltaal te gebruiken. Er worden links naar empirische onderzoeken gedeeld, evenals weblinks voor leuke lesactiviteiten.

Kader 3. Een website voor docenten Frans

konden 28 leerlingen binnen een schooldag testen en de leerlingen vonden naar eigen zeggen de toets spannend maar leuk.

Reacties van docenten

De reacties van docenten over de praktische relevantie van deze onderzoeken zijn overwegend positief. Peter Rutgers, docent Frans op het Zernike College in Haren, geeft voornamelijk les in de bovenbouw van atheneum+ en op de montessori-afdeling. Het onderzoek legde bloot dat zijn school structurele problemen in de onderbouw had: 'Onze klassen waren overvol, we hadden niet genoeg lessen voor Frans in verhouding tot andere scholen en we konden meer uit onze leerlingen halen.' Deze situatie is inmiddels veranderd: 'We hebben nu meer uren voor Frans en de andere oplossingen lagen eigenlijk voor de hand. We hebben het onderbouwteam versterkt met leerkrachten die ervaring hadden met het gebruiken van de doeltaal in de les en we zien al dat het niveau van onze leerlingen omhooggaat.'

Nu het doeltaalgebruik in de les normaal is geworden, wil Rutgers het curriculum verder ontwikkelen, waarbij leerlingen binnen en buiten het klaslokaal meer blootgesteld worden aan de Franse taal. Leerlingen worden gemotiveerd om films en series in het Frans te kijken, er is een uitwisselingsproject met een school uit Aix-les-Bains en er zijn plannen om meer 'CLIL-achtige' lessenseries (zoals bij Engels in het tweetalig onderwijs) te ontwikkelen over bijvoorbeeld geschiedenis en taalkunde. 'We hebben veel geluk dat onze school ons de vrijheid geeft om een eigen didactiek te ontwikkelen, maar als docent heb je niet altijd genoeg tijd om zelf lesmateriaal te maken, en er zijn weinig docenten met expertise op dat gebied. In de toekomst hopen we voor dit doel gebruik te gaan maken van de expertise van Project Frans', aldus Rutgers.

Cees Brink, docent Frans aan de GSR Rotterdam, las vijf jaar geleden een artikel in *Levende Talen Magazine* over AIM: 'De methodiek kwam op mij over als ideaal. Maar zou het echt zo zijn?' Na veel zoekwerk op internet en goed overleg met collega's besloot de sectie Frans om de AIM-methodiek te gaan invoeren. Brink: 'We waren

het er eigenlijk allemaal over eens dat we met de huidige leergang op een dood spoor zaten.'

Na invoering in klas 2 werd ook al voorzichtig nagedacht over een vervolg in de bovenbouw. Leerlingen gaven massaal aan dat ze graag met deze methodiek verder wilden. De vraag hoe het succes van AIM doorgezet kon worden naar de bovenbouw bracht de sectie bij het onderzoek *J'AIMe parler français*. Brink: 'Spreken is erg belangrijk geworden voor leerlingen, ik kan ze steeds moeilijker motiveren voor leesactiviteiten.' Volgens Brink ondersteunt het onderzoek een keuze voor de impliciete AIMe-methodiek en geeft het antwoord op cruciale vragen als: 'Kun je met deze methodiek leerlingen wel voorbereiden op het centraal examen?' En: 'Hoe ontwikkel je de schrijfvaardigheid als je geen expliciete aandacht voor grammatica hebt?' Brink: 'De voor het onderzoek ontwikkelde methodiek biedt een raamwerk, een skelet voor attractief én effectief onderwijs in de Franse taal.'

Langzamerhand wordt duidelijk dat docenten Frans een andere richting in slaan. Veel docenten hebben spreekvaardigheid al een belangrijkere plaats gegeven, maar ervaren problemen als dit gebeurt met de bestaande leergangen. Beide onderzoeken kunnen docenten helpen om met nog meer overtuiging door te gaan met het moderniseren van hun onderwijs. ■

Benieuwd naar Project Frans? Kijk op onze website <www.projectfrans.nl> of mail ons voor meer informatie (<audrey@projectfrans.nl> of <wim@projectfrans.nl>). We komen graag langs om onze expertise te delen.

LITERATUUR

- Dönszelmann, S. (2008). AIM-didactiek voor het schoolvak Frans. *Levende Talen Magazine*, 95(7), 19–21.
- Sayin, B. (2015). Exploring anxiety in speaking exams and how it affects students' performance. *International Journal of Education and Social Science*, 12(2), 112–118.
- Voogel, M. (2015). Een acht voor Frans, wat kun je dan? De positie van het Frans in het voortgezet onderwijs. Geraadpleegd via http://www.ru.nl/publish/pages/759144/onderzoeksrapportmarjolijn_voogel.pdf
- Voogel, M. (2016). 'Heel jammer hoe Frans terrein verliest': Docenten Frans over de belemmeringen bij hun vak. *Levende Talen Magazine*, 103(2), 4–9.